

N:o 155.

Af herr **G. de Laval** m. fl., om *åsättande af exporttull å jernmalm.*

Olika mot Sveriges och Europas alla öfriga större malnlager, som i allmänhet ligga *under jord* och måst uppletas samt därför med skäl fått namn af *malmfyndigheter* och gifvit verklig anledning till inmutning, uppstiga Lapplands största jernmalmsberg till betydlig höjd öfver den kala och öde slätten, så att de på flere mils afstånd lära synas mot horisonten, medan deras mörka färg och tindrande ytor lätt skilja dem från alla andra berg.

Detta har gjort, att de redan varit kända i 150 år samt under denna tid varit föremål för undersökning, inmutning och brytning, som dock alltid måst afstanna hufvudsakligen på grund af bristande kommunikationer.

Hvad som först stälde dessa malmbergs ofantliga värde i sin rätta dager var den officiella undersökning, som under loppet af år 1874 föreslogs af landshöfdinge-embetet i Norrbottens län och tillstyrktes af vederbörande auktoriteter samt år 1875 på Kongl. Maj:ts befallning utfördes af geologiska byrån.

Denna undersökning visade, att *ensamt vid de tre malmbergen Gellivara, Kirunavara och Luossavara finnes ofvan jord en tillgång af nitton milliarder centner jernmalm utaf omkring sjuttio procents jernhalt.*

Hvad som ytterligare ger ökad betydelse åt den oerhörda tillgången på och den ovanligt höga jernhalten hos dessa malmer är, att en stor del af malmen från Luossavara och Kirunavara samt från stora fält i Gellivara är ganska fri från fosfor och svafvel, samt därför passar bättre för tillverkning af stål och äfven af finare jern än malmen från de flesta af utlandets nu i stort brutna lager. Dessutom finnas andra vidsträckta delar af dessa malmfält, som hålla 2—3 procent fosfor. Ur dessa malmer kan genom lämplig förädlingsmetod vinnas icke blott ett för många ändamål lämpligt jern, utan äfven ur deras slagg de största rikedomar af fosforsyra, ett af jordbrukets viktigaste gödningsämnen. Dessutom finnas i Gellivara malnberg stora tillgångar af ren apathit, just det mineral, hvori fosforsyran rikligast förefinnes.

Den ständigt ökade jernstillverkningen inom vestra Europas flesta länder och Nordamerikas Förenta Stater hemtar redan från utlandet år för år ökade kvantiteter jernmalm. Denna malm har förut samlats från skilda håll, från Elba, norra Afrika och Spanien, men tages nu nästan uteslutande från de rika malmfälten vid Bilbao.

Denna ständigt stegrade konsumtion har dock haft till följd, att lagren der blifvit i betänkelig grad åtgångna, hvilket ock lär vara fallet med de större, för det mesta långt mindre jernhaltiga malmlagren i England, Förenta Staterna, Tyskland, Frankrike, Belgien och Luxemburg.

Till följd af denna minskade tillgång på råvaran, malm, måste sannolikt det allmänna priset å jern inom få decennier komma att stiga betydligt. Lyckligt då det land, som vetat i tid taga vara på sina skatter häraf. Ty då man under senare årtionden fruktlöst ansträngt sig för att uppleta ny tillgång på större lager af jernmalm inom åtkomliga delar af världen, är ej troligt, att detta sökande nu skall krönas med större framgång.

Under sådana förhållanden var det ej oväntadt att förliden höst från England höra ett jernmalmssyndikat der vara under bildning, afsedt att omfatta våra lappska malmfält och de förnämsta grufvorna vid Bilbao. Men när hela återstående tillgången af malm i Bilbao-fältet år 1883 uppskattades till omkring 50 millioner tons och derifrån sedan årligen utförts $3\frac{1}{2}$ —4 millioner tons, skulle de vara tömda inom 10 år härefter. Turen skulle sedan hufvudsakligen komma till våra lappska malmfält. Men med en årlig förbrukning af 4 milliarder tons skulle det dröja minst tvåhundra år, innan man ens hunnit bryta hvad malm i dem finnes ofvan jord.

Många år innan Kongl. Maj:t den 8 december 1882, med förbigående af sökande, som ville bilda ett uteslutande svenskt bolag, gaf åt andra svenskar koncession å Lule-Ofotens jernväg, med rätt att på utländingar öfverflytta denna koncession, var det för en hvar klart att, om de lappska malmtillgångarne vid den tidpunkt, då de spanska malmlagren blifvit tömda, genom jernvägsförbindelse vore tillgängliga för världsmarknaden, skulle på dem kunna skördas stora rikedomar. Lika tydligt är äfven att, om priset på dessa malmer, hvilka utan tvifvel blifva ounbärliga för de stora jernproducerande länderna, höjes genom en exporttull, kommer äfven det allmänna priset å jern att stiga, hvilket skulle lända vårt land i öfrigt till stor fördel.

Under olika tider hafva skilda åsigter gjort sig gällande, om dessa outtömliga malmtillgångar borde behållas för inhemsk företagsamhet eller lemnas åt utländingen. Medan under de senare åren allt gjorts för att åt utländingar upplåta dessa skatter, hyste både regering och Riksdag i äldre tider helt andra tänkesätt härom. Sålunda erbjöd sig ju ett engelskt bolag att köpa Gellivara-godsen af konung Carl Johan, som då egde dem. Men han afslog det, enär han ej ville låta en så stor svensk possession råka i utländsk hand och fruktade främmande intrång inom en aflägsen gränsort. Detta var dock vid en tid, då jernvägarnes betydelse för samfärdseln var okänd.

Långt senare, eller vid 1853—54 års riksdag, då frihandelns teorier mer allmänt började bryta sig fram och lemnade viktiga spår i tulltaxan, ansåg man sig dock behöfva hålla kvar exportförbud på malm, som först vid följande riksdag utbyttes mot en exporttull af 50 öre för centner. Riksdagen aflät härom den 23 september 1854 följande märkliga skrifvelse till Kongl. Maj:t:

»Ehuru malm, nu till utförsel förbuden, svårigen skulle, till följd af den dryga forslingskostnaden, kunna under nuvarande förhållanden blifva föremål för betydligare utförsel, äfven om denna emot låg tull frigåfves, hafva riksens ständer likväl funnit betänkligt att i detta fall tillämpa den grundsats i afseende å förbudens upphäfvande, hvilken riksens ständer eljest omfattat. Förhållandena kunde nemligen förändras och exempelvis våra nordligaste jernmalms Streck komma i annans ego och göras till föremål för vidsträckt bearbetning samt dymedelst en malmutförsel framkallas, som kunde sätta rikare länders jernindustri i tillfälle att på världsmarknaden uttränga härstädes beredt jern. Möjligheten af en sådan händelse hafva riksens ständer ansett böra föranleda utförsel-

förbudets bibehållande, desto hellre som malmutförsel under vanliga förhållanden icke lär komma att ega rum och således ett uttryckligt förbudsstadgande icke skäligen kan anses förnärma någon inhemsk industriegren. — Då Eders Maj:t emellertid äskat bestämmande af eventuella tullavgifter å nu förbudna artiklar, hafva riksens ständer, med bibehållande, för sin del, af utförselförbudet å maln, rå och osmält, ej specificerad, bestämt den eventuella utförseltullen derå till 1 riksdaler pr skeppund stapelstadsvigt.»

Många af i denna skrivelse framlagda skäl gälla ännu, ja, några af dem i än högre grad än förut, enär utlåndingen på grund af förbättrade metoder nu bättre än förr kan ur sämre malmer framställa ett jern, som på flera håll börjat uttränga det svenska.

Nu har redan den af 1853—54 års riksdag förutsedda möjlighet inträffat. Detta gör oss till en pligt att fullfölja deras kloka och förutseende plan, desto mera då det nu gäller icke blott att skydda vår näst jordbruket viktigaste handtering, men äfven att på samma gång skapa betydande inkomster för staten.

Under sådana förhållanden vore det ej väl betänkt, om staten utan minsta ersättning tilläte ett utländskt syndikat att tillgodogöra sig vårt lands på detta område rikaste skatter och på samma gång skada vår egen sjunkande jernindustri.

Detta desto mer, då intet hindrar Sverige att så som sig bör genom lämplig exporttull draga fördel af dessa rikedomar. I en tid, då statens kraf på individen ständigt växa och denne redan nu blott med stor svårighet förmår bära dagens tunga, synes oss Riksdagen ej hafva rätt att för landet åsidosätta en inkomst, som inom tjugu år sannolikt kan uppgå till lika många millioner kronor om året.

Lyckligtvis hafva statsmagterna ej genom ens minsta antydning om framtida frihet från exporttull på jernmalm bundit eller minskat svenska folkets rätt att i en vanlig skattefråga handla efter som landets allmänna bästa och jernhandteringsens fördel det fordra.

Vi hafva här blott att räkna med Lule—Ofotens jernvägsaktiebolag samt med de enskilda svenske män, som inmutat hela malnberg, sedan långa tider kända och på hvilka *staten* just satt värdet genom en officiell uppskattning af deras tillgångar.

Hvad beträffar nämnda jernvägsbolag, så lærer det redan från sin första stund fört ett vanskligt lif och har endast genom Kongl. Maj:ts undseende kunnat börja malnfrakt på en icke lagligen afsynad bana. Dess,

som oss synes, djerfva och trots flera officiella vederläggningar upprepade försök att visa sig åtnjuta svenska statens garanti äro i för friskt minne att behöfva upprepas samt böra äfven gifva regeringen goda skäl att här-efter med största stränghet öfvervaka det punktliga uppfyllandet af hvarje vilkor i dess redan allt för gynsamma koncession.

Man har talat vidt och bredt om, huru Lule—Ofotens jernväg skulle komma att i hög grad gagna främst hela Norrbotten, dernäst egare af skog och sågverk i Norrland samt gifva rikligt arbete åt våra grufarbetare. Men så som koncessionen nu är affattad, kunna vi ej finna annat än att denna bana skall göra Sverige ganska ringa, om ens något gagn till väl behöflig motvigt mot de många och stora politiska vådor, den manar fram öfver värnlös och aflägsen bygd.

Ty enligt mom. 7 i jernvägsbolagets koncession har detta rätt att mot allmänheten hålla en frakttaxa, som med 25 procent öfverstiger den högsta här i landet å någon enskild jernväg tillämpade. När man besinnar, att vid korta och mest för persontrafik afsedda banor taxan för frakt af vissa slags gods — helst af ringa betydelse för dessa banor — ibland sättes så hög att den, redan utan någon vidare stegring med 25 procent, skulle omöjliggöra all frakt på större afstånd, inses tydligt att en dylik taxa på Lule—Ofotens jernväg måste göra all godstrafik beroende af godtycket hos ett utländskt bolag, som naturligt skall bruka sin rätt till att utestänga all täflan och derigenom efter hand slå under sig allt af värde inom jernvägens trafikområde.

Den ekonomiska vådan häraf ligger öppen deri, att bolaget redan lyckats förvärfva sig rättigheten att bearbeta de största och bästa malmfälten inom Gellivara, Kirunavara och Luossavara. Derigenom torde jernväls åtkomsten af Lapplands öfriga värdefulla grufvor blifva en tidsfråga för bolaget. Det kan ej vara skäl att Riksdagen stillatigande låter ett bolag, bestående af för vårt lands intressen främmande utlänningar, utöfva en sådan verksamhet inom denna aflägsna bygd.

Bolaget har redan tydligt visat sina afsigter genom sitt till Kongl. Maj:t ingifna förslag till trafiktaxa, hvori det brukat sin i förut nämnda mom. 7 medgifna rätt derhän, att — enligt trafikstyrelsens utlåtande i frågan — jernmalms skulle från Gellivara till Luleå för 192 kilometers frakt belastas med samma afgift, till hvilken den enligt statsbanans taxa kunde fraktas 1,200 kilometer, det vill säga ända från Luleå till Stockholm, samt att frakt af t. ex. rundvirke, som från Bräcke till Sundsvall

(126 kilometer) kostar 32 öre, skulle för samma afstånd på Lule—Ofotens jernväg draga en frakt af 104 öre.

På goda skäl uttalar sig därför trafikstyrelsen i sitt nämnda utlåtande af den 9 april 1888 sålunda:

»Med stöd af hvad nu blifvit i underdånighet anfördt, håller trafikstyrelsen före, att någon transport af malmer och trävaror å Lule—Ofotens jernväg icke är möjlig med de fraktafgifter, som i det ingifna taxeförslaget uppgifvits, samt att närmaste följden af en fastställelse utaf berörda afgifter skulle blifva, att jernvägens egare med uteslutande af alla andra blefve i tillfälle att bedrifva malmbrytning och trävarurörelse i de trakter, som omgifva banan.»

Att Lule—Ofotens jernvägsbolag anser sig skola skörda stor vinst af dessa förhållanden, synes bäst genom dess den 14 december 1888 till Kongl. Maj:t ingifna anbud, att svenska staten redan år 1904 skulle eventuelt komma i besittning af dess jernväg. I mom. 8 erbjuder sig nemligen bolaget att från början af år 1892 sjelft amortera sin bana genom att vid slutet af hvarje kalenderhalfår inbetala till hrr C. J. Hambro & Son i London 6 shillings sterling för hvarje ton jernmalm, som under då förflutna halfår utförts från Luleå eller Ofoten.

Fastän Kongl. Maj:t afböjt nämnda anbud, visar det dock att bolaget kan utan afsaknad skänka bort 6 shillings pr ton, hvilket vidare anger att det för egen del beräknar en mycket större vinst på sin malm. Bolaget inser nogsamnt att, i mån som Spaniens malmtillgång börjar tryta, det på samma gång kan betydligt höja sitt pris å de rika lappska malmenerna, så att det förutom nämnd amortering kan göra stor vinst på sin mallexport. Af detta skäl anse vi bolaget äfven tåla vid högre tull än de 6 shillings sterling pr ton, som det oombedt velat skänka till svenska staten, detta desto mer, då den af detsamma erbjudna hastiga amortering ej vidare kommer i fråga.

Då det ej kan lida tvifvel, att en storartad export af *billig* jernmalm från dessa nordliga trakter kommer att än ytterligare försvåra vår redan tryckta jernhandtering, anse vi det vara af största vigt att Riksdagen, i hvad på densamma ankommer, vidtager sådana åtgärder, att staten af dessa malmerikedomar bereder landet de största möjliga fördelar.

På grund af hvad vi här anfördt, få vi vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville besluta exporttull af en (1) krona pr 100 kilo å all jernmalm.

Vi anhålla, att denna motion måtte hänvisas till bevillningsutskottet.

Stockholm den 27 Januari 1889.

Gustaf de Laval.

Liss Ol. Larsson.

J. Smedberg.

Lasse Jönsson.

Joh. Jonson.

A. P. Danielson.

Nils Petersson.

J. Anderson.

N:o 156.

Af herr **C. G. Bruse**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändring af 23 § i förordningen om kyrkostämman, kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

För fosterlandsvännen är det en glädjande företeelse att folkskolan omfattas med varmt intresse af många högt stående personer och därför blifvit bättre tillgodosedd med lärare, lokaler samt undervisningsmateriel med mera. För att folkskolan utan hinder fortfarande måtte utvecklas mer och mer, åligger de lagstiftande myndigheterna tillse, det föräldrade lagbestämmelser utbytas mot tidsenliga.